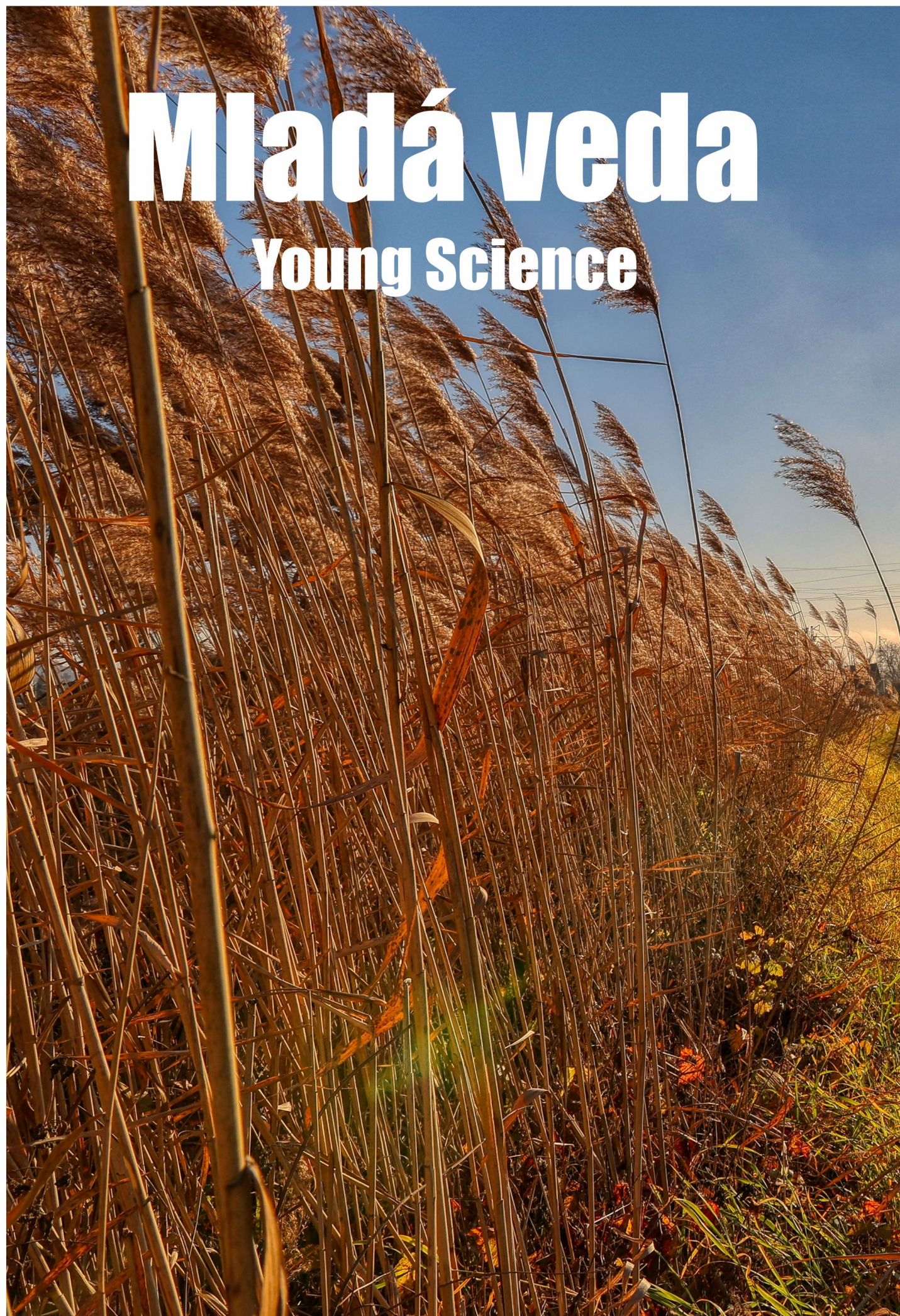

Mladá veda

Young Science

Mladá veda

Young Science

MEDZINÁRODNÝ VEDECKÝ ČASOPIS MLADÁ VEDA / YOUNG SCIENCE

Číslo 3, ročník 11., vydané v septembri 2023

ISSN 1339-3189, EV 167/23/EPP

Kontakt: info@mladaveda.sk, tel.: +421 908 546 716, www.mladaveda.sk

Fotografia na obálke: Pri Toryse. © Branislav A. Švorc, foto.branisko.at

REDAKČNÁ RADA

doc. Ing. Peter Adamišín, PhD. (Katedra environmentálneho manažmentu, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Dr. Pavel Chromý, PhD. (Katedra sociálnej geografie a regionálneho rozvoje, Univerzita Karlova, Praha)

Mgr. Jakub Köry, PhD. (School of Mathematics & Statistics, University of Glasgow, Glasgow)

prof. Dr. Paul Robert Magocsi (Chair of Ukrainian Studies, University of Toronto; Royal Society of Canada)

Ing. Lucia Mikušová, PhD. (Ústav biochémie, výživy a ochrany zdravia, Slovenská technická univerzita, Bratislava)

doc. Ing. Peter Skok, CSc. (Ekomos s. r. o., Prešov)

prof. Ing. Róbert Štefko, Ph.D. (Katedra marketingu a medzinárodného obchodu, Prešovská univerzita, Prešov)

prof. PhDr. Peter Švorc, CSc., predseda (Inštitút histórie, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Ing. Petr Tománek, CSc. (Katedra verejnej ekonomiky, Vysoká škola báňská - Technická univerzita, Ostrava)

Mgr. Michal Garaj, PhD. (Katedra politických vied, Univerzita sv. Cyrila a Metoda, Trnava)

REDAKCIA

Mgr. Branislav A. Švorc, PhD., šéfredaktor (Vydavateľstvo UNIVERSUM, Prešov)

Mgr. Martin Hajduk, PhD. (Banícke múzeum, Rožňava)

PhDr. Magdaléna Keresztesová, PhD. (Fakulta stredoeurópskych štúdií UKF, Nitra)

RNDr. Richard Nikischer, Ph.D. (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha)

PhDr. Veronika Trstianska, PhD. (Ústav stredoeurópskych jazykov a kultúr FSS UKF, Nitra)

Mgr. Veronika Zuskáčová (Geografický ústav, Masarykova univerzita, Brno)

VYDAVATEĽ

Vydavateľstvo UNIVERSUM, spol. s r. o.

www.universum-eu.sk

Javorinská 26, 080 01 Prešov

Slovenská republika

VÝVOJ MALÉHO PODNIKANIA V EURÓPE V KONTEXTE TEORETICKÝCH PRÍSTUPOV KLASICKEJ EKONÓMIE, MARXIZMU A RAKÚSKEJ EKONOMICKEJ ŠKOLY

THE DEVELOPMENT OF SMALL BUSINESS IN EUROPE IN THE CONTEXT OF THE THEORETICAL APPROACHES OF CLASSICAL ECONOMICS, MARXISM AND THE AUSTRIAN SCHOOL OF ECONOMICS

Branislav Kučerík, Ján Kollár¹

Branislav Kučerík je študentom na Ekonomickej fakulte UMB a v súčasnosti zapojený do riešenia vedeckého projektu na Katedre ekonómie, Ekonomickej fakulty, Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici v rámci projektu VEGA č. 1/0366/21 s názvom Závislé podnikanie na Slovensku-reflexia, meranie a perspektívy. V rámci vedeckých aktivít sa zaoberá syntetizovaním vybraných ekonomických teórií a s nimi spojených praktických aspektov, ktoré sa zaoberajú postavením podnikateľa a podnikaním so zreteľom na európsky priestor. Ján Kollár pôsobí ako odborný asistent na Katedre ekonómie EF UMB. Vo vedeckom výskume sa zaoberá vybranými mikroekonomickými otázkami v rámci prostredia domácností, ako napr. rozhodovaním sa o neplatenej a platenej práci, dochádzaním do a zo zamestnania ako aj problematike vzájomného vzťahu platenej práce, zamestnania a podnikania. V rámci makroekonomického skúmania sa zaoberá súvislosťami vládnych výdavkov v kontexte verejných výdavkov a venuje sa aj vybraným praktickým aspektom miestnych samospráv v podmienkach Slovenskej republiky.

Branislav Kučerík is studying at Faculty of Economics, Matej Bel University and is currently involved in a scientific project at the Department of Economics, Faculty of Economics, Matej Bel University in Banská Bystrica within the VEGA project No. 1/0366/21 entitled Dependent entrepreneurship in Slovakia-reflection, measurement and perspective. His scientific activities include synthesizing selected economic theories and related practical aspects dealing with the status of the entrepreneur and entrepreneurship with regard to the European area. Ján Kollár works as an assistant professor at the Department of Economics, Faculty of Economics, Matej Bel University in Banská Bystrica. His scientific research deals with selected microeconomic issues within the household environment, such as decisions

¹ Adresa pracoviska: Branislav Kučerík, Ing. Ján Kollár, PhD., Katedra ekonómie, Ekonomická fakulta, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Tajovského 10, 975 90 Banská Bystrica
E-mail: branislav.kucerik@student.umb.sk, jan.kollar@umb.sk

about unpaid and paid work, commuting to and from work, etc., as well as interconnection between the paid work, employment and entrepreneurship. In the framework of macroeconomic research, he deals with contexts of government expenditure in the context of public expenditure and deals with selected practical aspects of local governments in the Slovak Republic.

Abstract

The article discusses the development of small business in the context of the theories of economists who are considered representatives of Classical Economics, Marxism and the Austrian School of Economics in Europe. The aim of the article is to describe and explain to a reasonable extent the selected theories of the representatives of the given economic theories that are related to entrepreneurship. Our aim is to discuss the approaches in the area under study based on the selected theoretical approaches and to demonstrate their relevance in the context of economic development by selected examples from economic practice.

Key words: economic theory, entrepreneur, entrepreneurship, innovations

Abstrakt

Príspevok sa zaoberá vývojom malého podnikania v intenciách teórií ekonómov, ktorí sú tradične považovaní za predstaviteľov klasickej ekonómie, marxizmu a rakúskej ekonomickej školy v Európe. Zámerom príspevku je v primeranom rozsahu opísať a vysvetliť vybrané axiómy predstaviteľov daných ekonomických škôl, ktoré sú spojené s podnikaním. Naším cieľom je na základe vybraných teoretických prístupov prispieť k odbornej diskusii v tejto oblasti ekonomického výskumu a vybranými príkladmi z hospodárskej praxe demonštrovať ich význam v kontexte rozvoja ekonomiky.

Kľúčové slová: ekonomická teória, podnikateľ, podnikanie, inovácie

Úvod

Podnikanie je v modernom slova zmysle predmetom ekonomického výskumu minimálne od čias formovania ekonómie, ako vednej disciplíny t. j. od čias Adama Smitha. Počas tohto pomerne dlhého obdobia vznikli mnohé prístupy, ktoré pojednávajú o princípoch fungovania tejto oblasti ľudského konania a pochopení jeho významu pre spoločnosť. Cieľom príspevku je prezentovať vybrané ekonomické teórie predstaviteľov klasickej ekonómie, marxizmu a rakúskej ekonomickej školy, ktoré sú prepojené s problematikou podnikania. Pre lepšie pochopenie vybraných postulátov považujeme za vhodné stručne opísať spoločensko-ekonomickú charakteristiku obdobia v ktorom sa vybrané teórie formovali a v prípade, ak to bude vhodné a obsahovo obohacujúce, tak budeme interpretovať vybrané legislatívne predpisy, ktoré podnikanie v danej dobe ovplyvňovali. Rovnako pokladáme za vhodné opísať základné princípy z ktorých vychádzajú vybrané ekonomické školy t. j. ich metodológiu, postoje k úlohe trhu a štátu v ekonomike. Ďalej charakterizujeme kľúčových predstaviteľov vybraných ekonomických škôl a ich najvýznamnejšie diela týkajúce sa skúmanej problematiky. Za cieľ si kladieme, taktiež ilustrovať teóriu na skutočných hospodárskych príkladoch, ktoré môžu byť využité, ako verifikácia vybraných axióm.

Klasická ekonómia (18 st. – 19 st.)

Práce učencov patriace do tohto obdobia v dejinách ekonomického myslenia obohatili ekonomickú teóriu o nové postuláty týkajúce sa aj oblasti malého podnikania. Najvýznamnejším prínosom klasických ekonómov bola nielen z pohľadu akademického, obhajoba klasického hospodárskeho liberalizmu. Malí podnikatelia, ako obchodníci, remeselníci boli vďaka odporúčaniam klasických ekonómov na prelome 18. a 19. storočia oslobodení od výrazného štátneho intervencionizmu podporovaného merkantilistickými doktrínami. Všeobecné odstránenie ciel a regulácií týkajúcich sa vývozu a dovozu tovarov a surovín vytvorilo nové príležitosti pre činnosť malých podnikateľov. Toto obdobie môžeme označiť za epochu, kedy vzniklo podnikanie v modernom slova zmysle.

V období formovania klasickej ekonómie prevládali v tvorbe hospodárskej politiky merkantilistické myšlienky, ktoré podporovali značný štátny intervencionizmus. Európa v tomto období prechádzala mnohými kľúčovými historickými zmenami, ako napríklad Veľkou francúzskou revolúciou, priemyselnou revolúciou, alebo Napoleonskými vojnami. Uvádzané udalosti sa prejavili nielen na sociálnom a politickom vývoji kontinentu, ale taktiež táto éra priniesla nové paradigmy v oblasti hospodárskej politiky a ekonomického myslenia. Prelom 18. a 19. storočia bol obdobím počiatku vzniku kapitalizmu, ako nového sociálno – ekonomického systému. V období priemyselnej revolúcie (2. pol. 18. st. – 1. pol. 19. st.), dochádzalo k masívnemu presunu obyvateľstva z vidieckych oblastí do miest a postupne začínala stratifikácia spoločnosti na spoločenské triedy, ako ich poznáme dnes. Napoleonské vojny znamenali nielen významné straty na životoch, ale boli aj príčinou ekonomickej recesie (napr. Veľká Británia sa po ich ukončení dostala do hospodárskej depresie). Ich dôsledkom bola aj reforma právneho systému v mnohých krajinách Európy.

Obdobie vzniku klasickej ekonómie vo vývoji ekonomickej teórie neznamenovalo len novú paradigmu v ekonomickom myslení, ale ide o obdobie, v ktorom ekonómia vzniká ako samostatná vedná disciplína. Primárne sa tento prúd ekonomického myslenia rozvíjal vo Veľkej Británii a Francúzku. Klasickí ekonómovia boli ovplyvnení dielami učencov, ako boli napríklad John Lock, David Hume, či predstavitel'mi fyziokratizmu. Klasickí ekonómovia obhajovali ekonomický liberalizmus a považovali ekonómiu za vedu o tvorbe a rozdeľovaní bohatstva (Harris, 2007). V metodológii uprednostňovali metodologický kolektivismus a zaoberali sa primárne analýzou strany agregátnej ponuky a prerozdeľovaním bohatstva na národohospodárskej úrovni. Vo svojich tézach sa zameriavali na problematiku, ktorá sa týkala vzťahov medzi spoločenskými triedami (rozdeľovali spoločnosť na vlastníkov pôdy, robotníkov a kapitalistov). Rovnako sa snažili o pochopenie princípov, na základe ktorých dochádza k prerozdeľovaniu produkcie medzi spoločenskými triedami. V oblasti mikroekonomického prístupu rozvíjali teóriu hodnoty a rovnako sa zaoberali aj parciálnymi rozhodnutiami vo vzťahu k optimálnej alokácii zdrojov (O'Brien, 2018). Vyššie naznačené princípy klasických ekonómov vytvárali v hospodárskej praxi priestor pre uplatňovanie slobodného podnikania s minimálnou účasťou štátu na riadení spoločnosti, ktorý by mal vstupovať do týchto vzťahov len v minimálnej miere a odstraňovať trhové zlyhania.

Adam Smith (1723 - 1790)

Pochádzal z rodiny colného úradníka. Vzdelanie získal na univerzite Glasgow a neskôr pokračoval v štúdiu na Oxforde. Väčšinu života pôsobil na univerzite v Glasgowe, kde sa zaoberal otázkami týkajúcimi sa morálnej filozofie. Stretol sa tu s významnými predstaviteľmi vtedajšie inteligencie, akými boli napríklad Voltaire, Turgot či Quesny.

Po návrate z Francúzska strávil Smith 10 rokov spracovávaním prvej knihy zo svojho magnum opus „Pojednanie o pôvode a podstate bohatstva národov“ (Holman, 2005).

Tento mysliteľ, ktorý patrí medzi najvýznamnejších učencov v dejinách ekonomického myslenia, sa okrem národohospodárskych otázok zaoberal aj problematikou spojenou s obchodom. A. Smith dospel k záveru, že ľudia sú egoistickí, avšak na túto vlastnosť nenahliadal iba z jedného uhľ'a pohľadu a to negatívne. Upozorňuje na pozitívne dôsledky, ktoré plynú z tohto správania, ako to deklaruje napr. nasledujúca citácia:

„Nie od zhovievavosti mäsiara, sládky či pekára očakávame večeru, ale od ich ohľadu na ich vlastné záujmy. Neobraciame sa na ich ľudskosť, ale na ich sebalásku a nikdy im nehovoríme o našich vlastných potrebách, ale o ich výhodách“ (Smith 2016).

Hoci mnohí Adama Smitha označujú, ako „ekonóma“ obhajujúceho obchodníkov/podnikateľov, nie je to však úplne pravdivá téza. Smithov postoj k tejto časti spoločnosti bol pomerne kritický a tvrdil, že obchodníci, ktorí sa snažili o získanie monopolného postavenia a mnohých obchodných výhod, prispeli k vzniku hospodárskej politiky merkantilizmu. Práve slobodný trh s neviditeľnou rukou má byť podľa Smitha tým najlepším regulátorom vďaka, ktorému sa bude dariť nielen obchodníkom, ale celej spoločnosti. Vo svojich úvahách obhajuje medzinárodný obchod a medzinárodnú deľbu práce, ako základné elementy, bez ktorých nie je možná úspešná existencia obchodu. V oblasti produkcie statkov odporúčal, aby sa krajiny zameriavali na produkciu tých statkov, v ktorých sa im darí dosahovať absolútne výhody (Sandmo, 2014). Pre ilustráciu sme zvolili jeden z hospodárskych príkladov, ktorý podľa nášho názoru vhodne demonštruje vyššie uvedené súvislosti.

Príbeh Slovenky Lucie Karákovéj a jej podnikania v oblasti gastronómie v centre Barcelony je jedným z mnohých príkladov, ktorý dokazuje, ako dôležitý je slobodný obchod pre malých podnikateľov. V roku 2017 si otvorila vlastnú reštauráciu a po krátkej dobe sa jej podnik stal v tomto meste s vyše 1,6 miliónov obyvateľov veľmi populárnym (napr. v jednom gastro rebríčku sa dostal do TOP 10 v meste). Obdobie pandémie COVID-19 využila na otvorenie ďalších dvoch podnikov. Postupne táto podnikateľka získala nielen mnoho zákazníkov, ale tiež možnosť otvorenia nových podnikov s využitím franchisingu napr. v Japonsku, Egypte či na Floride. Momentálne zamestnáva 14 ľudí a tržby sú približne výške 1mil. € Za hlavnú príčinu úspechu tejto podnikateľky si dovoľme označiť práve slobodný trh a medzinárodnú deľbu práce (FORBES, 2022).

Jean Baptiste Say (1767 - 1832)

Počas svojho života bol profesorom politickej ekonómie, novinárom, obchodníkom a ministrom financií. Pôsobil na Conservatoire des Arts a College France. Bol prívržencom učenia A. Smitha, ktorého myšlienky sa pokúsil spopularizovať vo Francúzku. Vo svojom magnum opus „Pojednanie o politickej ekonómii“ predstavil svoj „Zákon trhu“. Obhajoval

slobodný trh a založil vo Francúzku tradíciu klasického liberálneho myslenia na ktoré neskôr nadviazali iní učenci, ako napríklad Frederic Bastiat.

Pre J. B. Saya rovnako ako pre R. Cantilona má podnikateľ kľúčovú úlohu. Podnikateľskú profesiu zadefinoval na základe nasledujúcich kritérií:

- Podnikateľ koná „na svoj účet“. Je však rozdiel medzi podnikateľom a generálnym riaditeľom, pretože nemusí nevyhnutne využívať prácu ostatných. Vlastnú podnikateľskú činnosť zakladá hlavne na túžbe po samostatnosti.
- Môže pôsobiť v rôznych profesiách napr. farmár, remeselník a pod. Je taktiež prostredníkom medzi robotníkom a vedcom.
- Je hlavným činiteľom výroby. Ostatné práce sú takisto dôležité, ale podnikateľ je „motorom“ bez ktorého nemôže korektné fungovať výroba.
- Výroba je aplikáciou vedy. Podnikateľ musí disponovať schopnosťou úsudku a musí vedieť posúdiť potreby „blížnych“ a prostriedky na ich uspokojenie.
- Podnikateľ organizuje výrobu a znáša riziká, čo je v ostrom kontraste so sekundárnymi agentmi napr. robotníkmi, ktorí sú finančne odmeňovaní aj keď je podnik v strate.
- Na zisky pôsobí množstvom faktorov, ktoré podnikateľ nemôže ovplyvniť a musí byť schopný znášať riziko.
- Mal by byť zručný pravidelne „prepočítavať“ výšku nákladov a hodnotu produktu pri jeho uvedení na trh. Rovnako úspešný podnikateľ je aj inovátorom. (Boutillier, Uzunidis, 2023, s. 14).

Thomas Robert Malthus (1768 - 1834)

Narodil sa do vázenej a bohatej rodiny. Vzdelanie získal na Jesus College v Cambridge. Od roku 1805 bol profesorom politickej ekonómie a histórie na East India Collage a počas života sa stal duchovným. Je spoluzakladateľom Londýnskej štatistickej spoločnosti a Klubu politickej ekonómie. Mal blízky vzťah s Davidom Ricardom, i keď sa v niektorých oblastiach názorovo rozchádzali. Je tvorcom najznámejšej populačnej teórie a taktiež ovplyvnil neskôr dielo Johna Maynarda Keynesa.

Na rozdiel od A. Smitha a „klasikov“ vo všeobecnosti, mal T. R. Malthus k obchodu pesimistickejšie postoje. Vo svojej teórii „podspotreby“ dospel k záveru, že akumulácia kapitálu vyvoláva permanentný nedostatočný dopyt. Nejde len o dočasný problém, ale o neustále zaostávanie dopytu za ponukou, čo spôsobuje výrazné ekonomické problémy (na túto myšlienku nadviazal neskôr J. M. Keynes). Na základe týchto predpokladov T. R. Malthus obhajoval ekonomický systém s významným podielom poľnohospodárstva, ktorá by mala zamedzovať vzniku „podspotreby“. Poukazoval na vlastníkov pôdy, cirkev, štátnych úradníkov, služobníctvo ako tých ktorí „neproduktívne spotrebúvajú“ a podľa neho, by mala ekonomika mať výrazný podiel takýchto pracujúcich, ktorí sú prevenciou proti vzniku „podspotreby“, čo predstavuje základnú príčinu vzniku hospodárskych kríz (Holman, 2005).

O T. R. Malthusovi je možné vo všeobecnosti tvrdiť, že bol zástanca ekonomického liberalizmu, i keď v spore o obilné zákony (zákony ktoré regulovali dovoz zahraničného obilia do Spojeného kráľovstva) sa priklonil na stranu protekcionizmov, aj kvôli obavám zo vzniku „podspotreby. Malthusove teórie a postoje mali na činnosť malých podnikateľov skôr reštriktívny charakter.

Marxizmus (19 st. - súčasnosť)

Hoci je dnes tento alternatívny prúd ekonomického myslenia z hľadiska ekonomickej teórie a praxe skôr marginálny, dlhé dekády mal intenzívny vplyv na mnohých akademikov, tvorcov hospodárskej politiky, ale aj na životy obyčajných ľudí. Kolektívne vlastníctvo a hospodárska politika štátov, ktoré uznávali Marxove teórie neumožňovali slobodné podnikanie jednotlivcov a K. Marx, na rozdiel od R. Cantilona a J. B. Saja nepovažoval činnosť podnikateľov za relevantnú a nenahraditeľnú súčasť ekonomiky, ale mal k tejto sociálno – ekonomickej inštitúcií omnoho negatívny postoj.

Marx prežil život v období, kedy v Spojenom kráľovstve a Francúzku dominovali medzi akademikmi a tvorcami hospodárskej politiky kladné postoje k liberálnym myšlienkam klasických ekonómov. V krajinách strednej Európy rovnako došlo k ekonomickej liberalizácii. Vedecko – technický pokrok, ekonomický rozvoj a rast politického vplyvu Európy na globálnej úrovni sú jedny z najvýznamnejších črt doby v ktorej žil K. Marx. Toto obdobie bolo érou výrazných majetkových rozdielov medzi šľachtou a buržoáziou na jednej strane a robotníkmi a roľníkmi na strane druhej. Pracovné podmienky sa taktiež markantne odlišovali od tých dnešných, pracovné zmeny trvali štandardne vyše desať hodín a zahŕňali často prácu vo veľmi nebezpečnom prostredí.

V oblasti ekonómie bol Marx najviac ovplyvnený učením klasického ekonóma Davida Ricarda. Relatívne významný vplyv mali na Marxove dielo aj francúzski utopickí socialisti Henri de Saint-Simonem a Charels Fouriere, avšak odmietal ich učenie, ako nerealistickú utópiu a chcel vytvoriť socializmus „postavený na vedeckých základoch“. Samozrejme nemôžeme nespomenúť ani zásadný vplyv Georga Hegela. V marxistickej metodológii prevažuje metodologický kolektivismus a jediným výrobným faktorom je práca. Na rozdiel od klasikov obhajoval intenzívny štátny internacionalizmus vrátane spoločného vlastníctva a neveril, že trh dokáže zaistiť celospoločenský blahobyt. Z trhového hospodárstva majú prospech primárne prívrženci buržoázie, zatiaľ, čo proletariát v ktorom žije väčšina populácie je vykorisťovaný. Tento systém je sám o sebe deštruktívny a bude nahradený novým systémom – komunizmom (Marx, Engels, 1983).

Karl Marx (1818 - 1883)

Pochádzal z rodiny právnika. Vyštudoval filozofiu a právo v Bonne a Berlíne. Po ukončení štúdií začal pracovať ako žurnalista, avšak kvôli svojim názorom bol donútený v roku 1843 emigrovať do Paríža, kde sa zoznámil s Friedrichom Engelsom, synom bohatého továrnik, ktorý sa stal jeho najlepším priateľom a spolupracovníkom. Založil medzinárodnú Ligu komunistov. Pre svoje názory musel neskôr opustiť toto mesto. V roku 1849 sa usídlil natrvalo v Londýne. Tu sa venoval svojej vedeckej činnosti a aj vďaka finančnej pomoci F. Engelsa vydal v roku 1867 svoje dielo Das Kapital. Ďalšie dva diely tejto knihy boli publikované po Marxovej smrti.

U K. Marxa nachádzame častejšie pomenovanie kapitalista, ako podnikateľ. Kapitalista je v ponímaní Marxa vykreslený, ako „fanatický agent akumulácia“, ktorý núti ľudí vyrábať. V kapitalizme je podnikateľ uviaznutý v zacyklenej špirále, kde je jeho schopnosť inovovania/akumulácie obmedzená donucovacím zákonom trhu. Podnikateľ je tu oddelený od robotníka, ktorého okráda o hodnotu, ktorú vytvoril (nadhodnotu).

Marx uznával kapitalizmus ako systém, ktorý je z technologického hľadiska revolučný, ale nedospel k prepojeniu medzi podnikateľom a inováciou. „Vynález sa stáva „odvetvím podnikania“ a aplikácia vedy na bezprostrednú produkciu určuje vynálezy v rovnakom čase, keď ich žiada.“ K. Marx analyzuje primárne dynamiku akumuláčného procesu a upozorňuje na konkurenciu ako na podstatu kapitalizmu. K. Marx ďalej uvažuje o existencii systému bez trhu a súkromného vlastníctva, kde sú veci verejné a sú zabezpečovaná štátom. Kapitalizmus, založený na princípoch konkurencie a následne na riziku, sa postupne vyvíja smerom k riadenému ekonomickému systému, kde by riziko a neistota boli minimálne rovnako, ako všetky ostatné ekonomické princípy, spojené s kapitalizmom, či už ide o trh, ceny, alebo meny (Shimp, 2009).

Myšlienky K. Marxa sa postupne počas 20. storočia stali postulátmi, ktoré uplatňovali štáty ako Čína, Sovietsky zväz, Československo a iné. Kolektivizácia a spoločné vlastníctvo de facto znemožňovali existenciu podnikania tak, ako ho opisovali predstavitelia klasickej ekonómie. Pokiaľ pojednávame o malom podnikaní na území Československa, rodinné podniky/obchody boli po februári 1948 skolektivizované, čo znamenalo ich stratu pre pôvodných majiteľov. Tento systém však umožnil vznik mnohých príležitostí pre malé podnikanie na čiernom trhu. Na vidieku prebiehala rovnako kolektivizácia. Roľníci boli najväčšia skupina obyvateľstva a boli donútení vzdať sa pôdy, zvierat, nástrojov a mali sa stať členmi Jednotných roľníckych družstiev (JRD). Tento proces bol realizovaný funkcionármi KSC. Najskôr sa ponúkali rôzne výhody, ale ak ich roľník odmietol bol vystavený rôznym vyhrážkam, ktoré prerástli do terorizovania rodinných príslušníkov, násilných transportov a fyzické násilie taktiež nebolo niečo neobvyklé. Nasledujúci skúsenosť Alojza Kunu narodeného v roku 1936 nám dáva empirický dôkaz ako prebiehal tento proces na vidieku:

„Dňa 1. septembra 1952 som nastúpil do Novák do banického učilišťa. Po dvoch mesiacoch prišiel za mnou jeden z našej dediny, ktorý bol tiež banický učeň a bol doma v nedeľu, a prvý mi oznámil: Otca ti zobrali a zavreli ho. Keď som prišiel domov, tak som sa opýtal mamky, ako to bolo. Tak mi povedala toľkoto: „Syn môj, boli sme s otcom v jeseni vykopávať zemiaky. Predseda miestneho národného výboru súdruh Miškolci prišiel za nami a povedal nám, aby sme sa okamžite vrátili domov. Keď sme sa vrátili domov, deti zo škôl, ľudia na ulici kukali, pretože to bolo hotové divadlo. Otca postavili do rohu, dvaja žandári ho strážili a zobrali všetko.“ Všetko, skutočne. Mamka mi hovorila, že ešte aj nože, čo sme mali pripravené na zabíjačku, múku, chlieb, orechy, domáce zajace, všetko brali rad radom, vyzametal. Mamka vtedy mala štyridsať, ja som mal šesťnásť, brat dva roky a sestra jedenásť a keď odchádzali, mamka sa ich pýta: „Čo dám svojmu synovi, keď príde v nedeľu domov? Pretože vtedy bola každá sobota pracovná. A vtedy sa pozrel predseda na mamu a hovorí: Pozdochýnjajte od hladu ako ten pes. Toto bola ich odpoveď...“

(ÚSTAV PAMÄTI NÁRODA, 2023)

Aj s využitím týchto známych skutočností môžeme konštatovať, že systém založený na Marxových ideách zničil väčšinu malého podnikania na území Československa, ale aj krajín, ktoré sa rozhodli aplikovať jeho sociálno – ekonomické východiská. Malé podnikanie

neprináša úžitok iba podnikateľom, ale taktiež lokálnemu obyvateľstvu (vznik pracovných miest, alebo možnosť upokojovania potrieb vďaka podnikateľskej činnosti).

Rakúska škola (1871 - súčasnosť)

Pravdepodobne najvýznamnejšia škola súčasnej heterodoxnej ekonómie, taktiež prispela k rozvoju teórií súvisiacich s podnikaním. Prví predstavitelia tohto prúdu ekonomického myslenia Carl Menger a Eugen von Böhm – Bawerk interpretovali prvé teórie rakúskej školy o podnikaní. Friedrich von Hayek a Ludwig von Mises ako predstavitelia ďalších generácií tejto školy rovnako prispeli k rozvoju teórie podnikateľa. V príspevku by sme sa chceli detailnejšie zaoberať dielami Josepha Schumpetera a Izraela Kirznera, o ktorých si dovoľíme tvrdiť, že presahujú význam tejto školy a umožňujú pochopiť základné princípy fungovania podnikateľskej činnosti.

Za počiatok rakúskej školy je považovaný rok 1871, kedy Carl Menger vydal svoje magnum opus „Zásady národohospodárskej náuky“. Ide o relatívne heterogénny smer ekonomického myslenia, ktorý sa v súčasnosti rozdeľuje na „Misesovskú“ a „Hayekovskú“ vetvu. I napriek rôznorodosti sú tu postuláty a metodológia, ktoré spájajú zástancov rakúskej školy. „Rakúšania“ využívajú metodologický subjektivismus a individualizmus, pričom majú negatívny postoj k využívaniu metodológie prírodných vied vo vedách spoločenských tzv. scientizmus, a na základe tohto postoja odmietajú intenzívne využívanie kvantitatívnych metód v ekonomickej teórii. Rovnako ide o ekonomický prístup, ktorý obhajuje myšlienky klasického liberalizmu.

Pre lepšie pochopenie teórií J. A. Schumpetera a I. Kirznera, ktoré sa týkajú podnikania, považujeme za vhodné uviesť stručný opis prostredia, v ktorom títo učenci pôsobili, čo ich pri svojej práci ovplyvňovalo.

Jozef Alois Schumpeter (1883 - 1950)

J. A. Schumpeter sa narodil do podnikateľskej rodiny na Morave, ale vzdelanie získal vo Viedni. Stal sa ministrom financií Rakúska v období po rozpade Rakúsko – Uhorska, ktoré bolo zasiahnuté hyperinfláciou. Rovnako zažil krach na New Yorskej burze a následnú hospodársku depresiu v 30. rokoch. Na počiatku tejto dekády emigroval pred nacistami do USA, kde pôsobil ako profesor na Harvardovej univerzite. Rok po Schumpeterovom príchode do USA bola zahájená realizácia programu New Deal prezidenta Roosevelta, ku ktorému mal negatívny postoj. Zvyšok života prežil v USA, kde rovnako prežil aj druhú svetovú vojnu aj prvé roky studenej vojny.

I. Kirzner sa narodil do doby, kedy svet „bojoval“ s hospodárskou depresiou 30. rokov. Po konci druhej svetovej vojny sa v mnohých krajinách sveta ako napr. v Číne, alebo Československo dostali k moci zástancovia marxistických teórií a v západných kapitalistických krajinách bola hospodárska politika založená na myšlienkach J. M. Keynesa. V dobe publikácie Kirznerovho najvýznamnejšieho diela o podnikaní „*Competition and Entrepreneurship*“ (t. j. v roku 1973) rovnako svet zasiahli ropné šoky, čoho sprievodným javom bola stagflácia.

Počas svojho života sa stal J. A. Schumpeter profesorom na mnohých univerzitách (najvýznamnejšou univerzitou, kde pôsobil bol Harvard). Bol doktorandským poradcom Jamesa Tobina a Paula Samuelsona (nositelia Nobelovej ceny za ekonómiu), ministrom

financií Rakúska, riaditeľom komerčnej banky atď. Jeho práce týkajúca sa hospodárskeho cyklu a teórie „kreatívnej deštrukcie“ sú dodnes uznávané ako teórie, ktoré nám pomáhajú pochopiť reálne podmienky fungovania národného hospodárstva.

Hoci je J. A. Schumpeter považovaný za predstaviteľa Rakúskej ekonomickej školy, v mnohých oblastiach sa odlišoval od „rakúskeho mainstreamu“ napr. tým, že neodmietal teóriu všeobecnej rovnováhy, nezdieľal odmietavý postoj k scientizmu, v metodológii kombinoval deduktívnu metódu s historicko – empirickou a takisto sa jeho teória podnikateľa, podnikateľského zisku a hospodárskeho cyklu odlišovala od všeobecne uznávaných teórií Rakúskej ekonomickej školy.

J. A. Schumpeter ako „čierna ovca“ rakúskej ekonomickej školy, no zároveň aj ako jeden z najvýznamnejších ekonómov 20. storočia významne prispel k rozvoju teórie podnikateľa. Svoje myšlienky týkajúce sa tejto oblasti ekonomického myslenia predstavil v diele „*Teória ekonomického rozvoja*“ z roku 1912. Vytvoril de facto veľmi originálnu variáciu teórie podnikateľa. Podľa J. A. Schumpetera ide o inovátora, ktorý disponuje schopnosťami vnášať do zavedených ekonomických stereotypov inovácie, ktoré narúšajú „monotónny“ spôsob fungovania ekonomiky. Pod pojmom inovácie J. A. Schumpeter označuje zavádzanie nových metód a technológií vo výrobe, objavovanie nových zdrojov, či trhov a pod. Podnikateľ je „odmenený“ podnikateľským ziskom za inovácie, ktoré si získajú pozitívne preferencie u spotrebiteľov. Fundamentálnou príčinou ekonomického rastu je podľa Schumpetera práve podnikateľ/inovátor, ktorý objavuje medzery na trhu a snaží sa ich zaplniť využitím inovácií (Schumpeter, 1961).

Ekonomický rozvoj sa prejavuje v ekonomike, ktorú podnikateľské inovácie „vytrhli z monotónneho kruhového pohybu“ a po ich doznení sa vracia späť k „stereotypnému vývoju“ i keď na vyššej úrovni. Rozvíjajúca sa ekonomika nemôže existovať bez takýchto „nadaných inovátorov“ (Schumpeter, 1939). J. A. Schumpeter rovnako kritizoval neoklasickú verziu konkurencie vzťahujúcej sa k podnikateľovi. Upozorňoval na skutočnosť, že v dokonale konkurenčnom prostredí, by neexistovali dôvody pre inovácie, keďže všetky konkurenčné podniky by disponovali rovnakým produktom a jeho tvorcovi, by nepriniesol žiadny mimoriadny zisk. Dospel tiež k záveru, že inovačný proces je možný len na trhu s nedokonalou konkurenciou. Podnikateľ je motivovaný inovovať, aby dosiahol mimoriadny zisk, ktorý plynie z monopolného (dočasného) postavenia, ktoré získal vďaka inováciám.

Po určitej dobe, bude inovácia imitovaná konkurenciou, čím bude dosahovanie mimoriadneho zisku „oslabené“ v prospech ďalších konkurentov a teda podnikateľ bude opäť vnášať do podnikania inovácie, ktoré mu umožnia byť v krátkom časovom období v konkurenčnej výhode (Langroodi, 2021).

Pre ilustráciu praktického príkladu využívame príbeh podnikateľa Eugéna Schueller. Eugéne Schueller a jeho inovácie v oblasti vlasovej kozmetiky spôsobili nielen revolúciu v starostlivosti o vlasy, ale taktiež ide o jeden z mnohých príkladov uplatnenia Schumpeterovej teórie podnikateľa v praxi. Narodil sa do parížskej rodiny s nemeckým pôvodom.

V roku 1900 nastúpil na Inštitút aplikovanej chémie, kde získal potrebné vzdelanie. Už v tej dobe existovali vlasové farby, avšak nešlo o kvalitné produkty s vysokou úrovňou dopytu. E. Schueller nebol iba vynikajúci chemik, ale aj excelentný obchodník, ktorý v roku

1907 uviedol na trh svoje prvé farby na vlasy a bol presvedčený, že môže spôsobiť revolúciu v kozmetickom priemysle. O dva roky neskôr založil Sociétés Française de Teintures Inoffensives pour Cheveux („Francúzska spoločnosť neškodných farieb na vlasy“), ktorá bola predzvesťou technologického boomu, ktorý „sľuboval“ vysokokvalitné a bezrizikové vlasové produkty pre ženy. Vďaka Schuellerovým obchodným schopnostiam a originálnym technickým v oblasti chémie dokázal vytvoriť podnik, ktorý sa postupne stala najväčším kozmetickým podnikom sveta – L’Oréal.

Israel M. Kirzner (1930 - súčasnosť)

Narodil sa v Anglicku. Vzdelanie získal na New York Univerzity, kde aj neskôr pôsobil ako akademik. Jeho doktorandským poradcom bol Ludwig von Mises a bol aj jedným z účastníkov jeho seminárov na New York University.

Vo svojej teórii „podnikateľského objavovania“, naviazal I. Kirzner čiastočne na J. A. Schumpetera a primárne vo svojej teórii vychádzal z myšlienok F. A. Hayeka a L. Misesa. Zástancov neoklasickej ekonomickej teórie kritizuje za prehliadnutie podnikateľskej funkcie podnikania. Tvrdí, že neoklasické modeli rovnováhy a ich predpoklady predstavujú minimálny priestor pre aktivity podnikateľov. Kritizuje neoklasický model ako nereálnu predstavu v ktorom má podnikateľ len úlohu „stroja“, ktorý na základe obmedzení a parametrov alokuje a kombinuje zdroje tak, aby dosiahol maximálny zisk. I. Kirzner tvrdí, že v takejto situácii nie je priestor pre skutočné podnikanie a zároveň sa jedná o situáciu, ktorá predstavuje pre spotrebiteľa „stav blaženosti“ a pre podnikateľa „stav letargie“. Nerovnováha je „motorom podnikania“, ktorá poskytuje podnikateľovi priestor pre zisk využitím medzier na trhu (Kirzner, 1973). Pri rozpracovávaní svojej teórie bol zásadne ovplyvnený myšlienkou Misesa o tom ako je „akákoľvek činnosť vždy špekuláciou“. V reálnej ekonomike je každý jednotlivec podnikateľom a zároveň aj špekulantom. Rovnako relevantný vplyv predstavuje aj Hayek a jeho teória informácií podľa ktorej sú informácie rozptýlené a nikomu nie sú dostupné v ich úplnej plnosti.

Svoju teóriu „podnikateľského objavovania“ predstavil v knihe „*Ako fungujú trhy*“. S pomocou myšlienok Hayeka a Misesa dokázal vytvoriť nový model, ktorý sa snaží vysvetliť reálne fungovanie trhov, v ktorom hrá podnikateľ zásadnú úlohu. Zároveň táto teória slúži ako „oprava“ nevhodnej neoklasickej teórie rovnováhy a prináša nový uhol pohľadu na úlohu štátu v ekonomike. I. Kirzner upozorňuje na skutočnosť o neistej budúcnosti. Podnikateľ sa snaží na základe intuície a svojich znalostí „predpovedať“ budúcu podobu trhu. Tieto konkurujúce vízie podnikateľov sú „palivom, ktoré poháňa“ trhovú mechanizmus. Kto odhadne najlepšie budúcnosť bude najštedrejšie „odmenený“ trhom a naopak. Hľadanie ziskových príležitostí predstavuje relevantný stimul pre učenie sa a aplikácie nových prístupov. Na trhu sa udržia podnikatelia, ktorí využívajú nové riešenia a vyhýbajú sa opakovaniu systematických chýb.

Ďalším typickým rysom Kirznerovej teórie je možnosť „prekvapenia“, ktorá sa dá vysvetliť ako relatívne náhodný, (neočakávaný) zisk bez vynaloženia väčšieho množstva nákladov. Takýto druh zisku nevzniká prirodzene absolútnou náhodou, ale je dôsledkom „ostrážitého“ pozorovania a nachádzania nepovšimnutej ziskovej príležitosti. Za tieto „ziskové príležitosti“ môžeme označiť „trhové trhliny“, ktorých vyplnením podnikateľ

dosiahne zisk. Týmto procesom dochádza k zmiernovaniu nerovnováhy, z ktorej však nikdy nevznikne rovnováha, keďže podmienky na trhoch sa neustále menia napr. z dôvodu nových technológií a zdrojov, novým preferencií spotrebiteľov atď. Na rozdiel od „Schumpeterovho podnikateľa“ je ten Kirznerov „arbitražér“ nie „inovátor“. Napr. podnikateľ zistí, že rovnaký statok je na „jednom trhu“ drahší ako na „druhom trhu“. Táto skutočnosť je „trhová trhlinka“ – zisková príležitosť na ktorej podnikateľ zarobí, ak sa rozhodne nakupovať na „druhom trhu“ a predávať na „prvom trhu“ (Kirzner, 1997).

Kirznerove myšlienky priniesli podstatný argument pre rozvoj trhovej ekonomiky. „Ziskuchtivý podnikateľ“ je ako jediný subjekt schopný objavovania nových príležitostí. Nasledujúca citácia demonštruje jednu z príčin, prečo nie je možná efektívna substitúcia podnikateľa, ako „hnacieho motora ekonomiky“ štátom, ako takým.

„Ako môžu vládni úradníci vedieť aké ceny stanoviť? Ako sa úradníci dozvedia či ich minulé rozhodnutia boli mylné a akým smerom by mali byť robené zmeny?“

(Kirzner, 1985)

Konkrétnym príkladom je napr. Švédsky podnikateľ E. Persson, ktorý sa v roku 1946 rozhodol vycestovať do USA. Predtým pracoval ako predavač a po príchode do USA bol „ohromený“ americkými obchodmi, ktoré ponúkali širokú škálu tovaru oblečenia. Povojnová Európa nedosahovala úroveň USA a preto sa po návrate v roku 1947 rozhodol Persson otvoriť vlastný obchod s dámskym oblečením v meste Västerås približne 60 km od Štokholmu s názvom Hennes. V roku 1952 otvoril v Štokholme ďalší obchod a počas nasledujúcich dekád nastala rozľahlá expanzia a dnes ide o jedného z lídrov v módnom priemysle s názvom H&M. Perssonov podnikateľský príbeh je jedným z mnohých empirických verifikácií Kirznerovho podnikateľa, ktorý hľadá „trhovú trhlinku“ (diferencia medzi tovarom a spôsobom predaja v Európe a USA) a jej „zaplnením“. Perssonovu cestu do USA a následné zužitkovanie získaných informácií v podnikaní, by sme mohli taktiež označiť „Kirznerove prekvapenie“.

Záver

V období formovania klasickej ekonómie došlo nielen k vzniku ekonómie ako modernej samostatnej vedy, ale takisto tento ekonomický prístup mal kľúčovú rolu pri vzniku nového ekonomického systému, ktorý je typický pre mnohé krajiny vo väčšej, alebo menšej miere dodnes - kapitalizmu. Klasickí ekonómovia boli zástancovia liberalizmu a napomohli zmene hospodárskej politiky, ktorá už výrazne neobmedzovala činnosť podnikateľov.

Adam Smith mal skôr negatívny postoj k obchodníkom, keďže podľa neho boli jednou z hlavných príčin existencie merkantilistických regulácií. Slobodný obchod však považoval za najlepší spôsob využitia zdrojov, ale taktiež išlo o podľa neho o nástroj, ktorý mal zabezpečiť celospoločenskú prosperitu vrátane ochrany spotrebiteľa. Príbeh Slovenky, ktorá si pred niekoľkými rokmi otvorila malý gastro podnik v Barcelone je empirická verifikácia korektnosti hlavného postulátu teórie A. Smitha o pozitívnom vplyve slobodného obchodu.

T. R. Malthus zas obhajoval ekonomiku s výrazným podielom poľnohospodárstva a „neproduktívnej práce“ napr. práce úradníkov, aby sa predišlo vzniku „podspotreby“. Na

základe tohto faktu si dovoľíme tvrdiť, že Malthus na rozdiel od klasikov bol v oblasti podnikania zástanca menšej miery liberálnosti, čo môžeme dedukovať z jeho postojov k obilným zákonom. J. B. Say nadväzoval na myšlienky A. Smitha a taktiež prispel k obohateniu teórie podnikateľa. Rovnako ako A. Smith bol zástancom liberalizmu a snažil sa tieto postoje nielen šíriť medzi akademikmi, ale rovnako ich aplikovať do praxe.

Ekonomický systém bez súkromného vlastníctva, trhu a slobodnej cenotvorby, ktorého existenciu považoval K. Marx za reálnu, je utópia, ku ktorej nedošlo v žiadnej krajine, ktorá sa rozhodla aplikovať Marxove ekonomické doktríny pri tvorbe hospodárskej politiky. Súkromné vlastníctvo vytvára trh, trh zas reálne ceny a tie sú základom, bez ktorého nie je možné riadenie žiadnej ekonomiky. Podnikateľ neznamená automatiky vykorisťovateľ. V prvom rade ide o ekonomický subjekt, ktorý nachádza nové spôsoby využívania zdrojov a vytvára statky a služby pre uspokojovanie potrieb jednotlivcov. Táto inštitúcia rovnako zabezpečuje živobytie nemalému počtu obyvateľov a podieľa sa na spolufinancovaní štátu. Samozrejme, že sú i podnikatelia, ktorí sú pre dosiahnutie zisku schopní prakticky čohokoľvek napr. už spomínaného vykorisťovania, no ako sme preukázali, táto ekonomicko-sociálna inštitúcia je integrálnou súčasťou

asťou fungovania civilizácie. Počítače, potraviny a napr. aj moderné informačno-komunikačné technológie, ako ich poznáme dnes, sú predsa výsledkom práce „ziskuchtivých“ podnikateľov“. Ďalej sme v našej práci ukázali akou formou došlo k budovaniu socializmu na našom území a jeho vplyv na malých podnikateľov.

Mnohí ekonómovia, ktorí sú predstavitelia rakúskej economickej školy významne prispeli k rozvoju teórie podnikateľa, ako sme v príspevku preukázali. J. A. Schumpeter poukázal na nedostatky v neklasickej teórii dokonalej konkurencie a platnosť postulátov „Schumpeterovho podnikateľa – inovátora“ môžeme vidieť napr. na príklade E. Schuellera.

I. Kirzner zas vo svojej teórii podnikateľského objavovania, taktiež spochybnil niektoré axiómy mainstreamovej neoklasickej ekonómie a poskytol relevantné argumenty pre hospodársky liberalizmus. Tieto práce poukazujú, ako v prípade R. Cantilona a J. B. Saya na podnikateľa ako nenahraditeľnú súčasť národného hospodárstva v ktorom prevažuje hospodársky liberálny systém s menšou účasťou štátu, čo mu umožňuje plnohodnotne naplniť svoje poslanie.

V závere si dovoľíme konštatovať, že sme v kontexte cieľa príspevku splnili náš zámer, ktorý sme v úvode formulovali. Súhlasíme, že empirická verifikácia je z komplexného hľadiska problematiky nevyčerpávajúca, ale v rámci rozsahu textu primerane zvolená, pre argumentáciu vybraných postulátov. Za obmedzene príspevku považujeme aj nedostatok spojený s mierou teoretického rozpracovania, čo je pre nás výzvou do budúceho obdobia, v ktorom máme zámer sa predmetnej problematike venovať aj z pohľadu teoretických perspektív, ako aj praktických implikácií pre Slovensko.

*Tento článok odporúčala na publikovanie vo vedeckom časopise Mladá veda:
doc. PhDr. Miriam Martinkovičová, PhD.*

Príspevok je výstupom projektu VEGA č. 1/0366/21 s názvom Závislé podnikanie na Slovensku – reflexia, meranie a perspektívy.

Použitá literatúra

1. BOUTILLIER, S., UZUNIDIS, D. 2014. *The theory of the entrepreneur: from heroic to socialised entrepreneurship* [online] [cit. 07. 07. 2023] Dostupné z https://ideas.repec.org/a/cai/jiedbu/jie_014_0009.html
2. BUCHHOLZ, T. 1990. *Živé myšlenky mrtvých ekonomů*. Praha. VICTORIA PUBLISHING. ISBN: 80-85605-50-3.
3. FORBES. Autor knihy o vekslákoch: Špecialitou Slovenska boli tuzexové babky. [online] [cit. 24. 07. 2023] Dostupné z: <https://www.forbes.sk/autor-knihy-o-vekslakoch-specialitou-slovenska-boli-tuzexove-babky/>
4. FORBES. *Slovenka otvorila v Barcelone svoju pekárňu. Jej video má už vyše 70 miliónov pozretí*. [online] [05. 01. 2022] Dostupné z: <https://www.forbes.sk/slovenka-otvorila-v-barcelone-svoju-pekaren-jej-video-ma-uz-vyse-70-milionov-pozreti/>
5. GARCIA, C. 2017. *When Keynes pondered Malthus*. [online] [cit. 06. 07. 2023] Dostupné z: <https://www.ft.com/content/52aaeb87-1ab1-3eda-93fa-81d2ad90e5c3>
6. H&M GROUP. *The '40s & the '50s – H&M Group*. [online] [cit. 10. 07. 2023] Dostupné z: https://hmgroup.com/history/the-40_s-50_s/
7. HALTON, C. 2022. *Jean-Baptiste Say: History of the Economist*. [online] [13. 08. 2023] Dostupné z: <https://www.investopedia.com/terms/j/jean-baptiste-say.asp>
8. HEILBRONER, R. 2023. *Adam Smith scottish philosopher*. [online] [cit. 30. 06. 2023] Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Adam-Smith>
9. HENDERSON, D. 2023. *Israel Kirzner*. [online] [cit. 09. 04. 2023] Dostupné z: <https://www.econlib.org/library/Enc/bios/Kirzner.html>
10. HOLMAN, R. a kol. 2005. *Dějiny ekonomického myšlení*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, ISBN: 80-7179-380-9.
11. HOREHÁJ, J., ŠUPLATA, M. 2016. *Stručné dejiny ekonomických teórií*. Banská Bystrica: Belianum. ISBN: 978-80-557-1037-2.
12. HARRIS, D. J. 2007. *The Classical theory of economic growth*. [online] [cit. 19. 08. 2023] Dostupné z: <https://web.stanford.edu/~dharris/papers/The%20Classical%20Theory%20of%20Economic%20Growth%20%5Bpre-print%5D.pdf>
13. The Erling Persson Foundation The Foundation. 2023.[online] [cit. 19. 08. 2023] Dostupné z: <https://www.erlingperssonstiftelse.se/en/the-foundation>
14. LANGRODI, F. E. 2021. *Schumpeter's Theory of Economic Development: A Study of the Creative Destruction and Entrepreneurship Effects on the Economic Growth*. [online] [cit. 21. 08. 2023] Dostupné z: https://www.researchgate.net/profile/Farrok-Emami-Langroodi/publication/324918904_Schumpeter%27s_Theory_of_Economic_Development_A_Study_of_the_Creative_Destruction_and_Entrepreneurship_Effects_on_the_Economic_Growth/links/61169fc91e95fe241acd5128/Schumpeter%27s-Theory-of-Economic-Development-A-Study-of-the-Creative-Destruction-and-Entrepreneurship-Effects-on-the-Economic-Growth.pdf
15. KIRZNER, I. M. 1997. "Entrepreneurial Discovery and the Competitive Market Process: An Austrian Approach." *Journal of Economic Literature*, vol. 35, no. 1, 1997, pp. 60–85. JSTOR, Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/2729693>
16. KIRZNER, I. M. 1973. *Competition and Entrepreneurship*. University of Illinois at Urbana-Champaign's Academy for Entrepreneurial Leadership Historical Research Reference in Entrepreneurship, Available at SSRN. [online] [cit. 13. 08. 2023] Dostupné z: <https://ssrn.com/abstract=1496174>
17. KIRZNER, I. M. 1992. *The meaning of market process. An essay in the Development of Modern Austrian economics*. London, New York: Routledge.
18. LIBERTY FUND. *THE COLLECTED WORKS OF ISRAEL M. KIRZNER*. [online] [cit. 06. 08. 2023] Dostupné z: <https://www.libertyfund.org/collections/the-collected-works-of-israel-m-kirzner/>

19. LISÝ, J. a kol. 2018. *Dejiny ekonomických teórií*. Bratislava. Wolters Kluwer. ISBN: 978-80-7598-080-9.
20. L'ORÉAL PARIS. *Eugène Schueller Chemist, Entrepreneur, Founder of L'Oréal* [online] [cit. 15. 07. 2023] Dostupné z: <https://www.loreal.com/en/articles/group/visionaries-eugene-schueller/>
21. L'ORÉAL PARIS. *L'Oréal's history: the adventure of beauty*. [online] [cit. 17. 07. 2023] Dostupné z: <https://www.loreal.com/en/group/culture-and-heritage/l-oreal-history/>
22. MAC RAE, D. 2023. *Thomas Malthus English economist and demographer*. [online] [cit. 02. 08. 2023] Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Thomas-Malthus>
23. MARX, K. 1867. *Capital volume I*. [online]. [cit. 02. 07. 2023]. Dostupné z: <https://www.marxists.org/archive/marx/works/download/pdf/Capital-Volume-I.pdf>
24. MARX, K., FRIEDRICH, E. 1983. *The Portable Karl Marx. Ed. Eugene Kamenka*. New York: Penguin Books.
25. O'BRIEN, D. 2018. "CHAPTER THREE. The Characteristics and Preconceptions of Classical Economics". *The Classical Economists Revisited*, Princeton: Princeton University Press, pp. 63-90. [online] [cit. 24. 07. 2023] Dostupné z: <https://doi.org/10.1515/9781400888238-006>
26. OREGON STATE UNIVERSITY. *Biography of Marx by F. Engels*. [online] [cit. 10. 08. 2023] Dostupné z: <https://open.oregonstate.edu/sociologicaltheory/chapter/chapter-1/>
27. PEŠIĆ, Z. 2021. The Erling- Perssons Foundation: *The story of Erling Persson*. [online] [cit. 13. 08. 2023] Dostupné z: <https://www.zoranpesic-rec.com/post/the-story-of-erling-persson>
28. SANDMO, A. 2014. Adam Smith and modern economics. [online] [cit. 05. 08. 2023] Dostupné z: <https://core.ac.uk/download/pdf/30792072.pdf>
29. SHIMP, K. 2009. *The Validity of Karl Marx's Theory of Historical Materialism*. [online] [cit. 01. 08. 2023] Dostupné z: <https://scholarworks.uni.edu/mtie/vol11/iss1/5/>
30. SCHUMPETER, J. A. 1939. "*Business Cycles. A Theoretical, Historical and Statistical Analysis of the Capitalist Process*", 2 Vols., New York: McGraw-Hill
31. SCHUMPETER, J. A. 1961. "*The Theory of Economic Development: An Inquiry into Profits, Capital, Credit, Interest, and the Business Cycle*" translated from the German by Redvers Opie (1961) New York: OUP
32. SMITH, A. 2016. *Pojednání o podstatě a původu bohatství narodů*. Praha. Liberální institut. ISBN: 978-80-86389-60-8.
33. SOBEL, R. 2022. *Entrepreneurial Economist Predicted Socialism*. [online] [20. 07. 2023] Dostupné z: <https://www.fraserinstitute.org/studies/entrepreneurial-economist-predicted-socialism>
34. ÚSTAV PAMĚTI NÁRODA. *Príbeh pamätníka Alojz Kuna (1936)*. [online] [cit. 24. 07. 2023] Dostupné z: <https://www.upn.gov.sk/sk/pribeh-pamatnika-alojz-kuna-1936/>
35. VALACH, E. 2010. *Dejiny ekonomických teórií*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, Ekonomická fakulta v Banskej Bystrica. ISBN: 978-80-8083-927-7.
36. VAZ-CURADO, S., MUELLER, A. 2019. *The concept of entrepreneur of Schumpeter in comparison to Kirzner*. [online] [cit. 07. 04. 2023]. Dostupné z: <https://www.redalyc.org/journal/5863/586364185007/html/>

Mladá veda

Young Science

ISSN 1339-3189